

MÜLLER MÉLA festőművész november 12-én meghalt Budapesten, ahova nagybeteg érkezett rendes tartózkodási helyéről, Berlinből. Müller Melánia Budapesten született 1881-ben, itt 1897—1903 a Képzőművészeti Főiskolának volt növendéke. Azután Münchenben W. Tbor-nak, Berlinben A. Kampf-nak lett tanítványa s mint arcképfestő önálló ateliert nyitott Berlinben, ahol mintegy két évtizeden át nagyon kedvelt képmásfestője volt az odavalló társadalom élkelő köreinek és a közélet nevezetes szereplőinek. Így megfestette Auguste Wilhelmine királyi hercegnő, Frída Hempel, Ernst Heckel képmását is. Műveivel Európának legtöbb fővárosában szerepelt, nálunk is, ahol 1909 óta hol a Nemzeti Szalóban, hol a Múcsarnokban állított ki. Egyik műve a Főváros gyűjteményre került. Különösen keresettek voltak gyermekarcképei. Szülővárosában temették el november 15-én.

ZOMBORY LAJOS. A szolnoki művésztelepet gyászba borította egyik alapító-társ-tagjának, Zombory Lajosnak halála. De ez a gyász az egész hazai művészet is, amelynek Zombory hittel, meggyőződéssel, odaadással teljes tagja volt. Szegedi születése szinte arra predesztinálta, hogy az Alföldnek legyen festőjévé és ő maga is ebben látta küldetését. Attól fogva, hogy megtanult festeni, csaknem kizáróan a szolnokvidéki szántó-vető, arató, begyűjtő, kaszás-kapás nép érdekelte, amint az állataival dolgozik a fekete földeken, vagy népes gulyáit legelteti a mezőn. Embersors és állatsors egybeforrad az alföldi rögökön s ezek az állatok csakhamar épp oly kedvenceivé lettek, mint a pusztai embernépe. Minden vágya az volt, hogy ezt a nagy együttést s vele a rónaságot, a Tisza füzeseit a maga festőiségeben mentül jellemzőbben adja elő nagyszámú, sokszor nagyretű képein. Ehhez a festői felkészültséget Münchenben szerezte meg, stílusa tanítójának, Zügel-nek stílusából indult ki: széles, síkokra bontott az előadása, a complementair színek ellentétére és harmóniájára építette a festést, amely levegősséget biztosított képeinek. Amikor megnyílt a szolnoki művésztelep, egyike volt az elsőeknek, aki oda bevonult, eleinte csak nyaranta, utóbb

télen-nyáron hű lakója volt annak. Művészetének komolyságánál, tisztta célkitűzésénél és derék emberi tulajdonságainál fogva mindenütt nagyrabecsülték és szerették. Képeinek száma igen nagy, rokokotárgyuknál fogva nem különöndnek el egymástól élesen, néhányuk belekerült nagy középtárainkba.

Zombory Lajos Szegeden született 1867 január 9-ikén. Atyja lakatosmester és vasbútorgyáros volt, akinek vagyonát a nagy árvíz teljesen megsemmisítette. A fiúnak tehát korán kellett olyan foglalkozás után néznie, amelyből magát föntarthatta. Mivelhogy már az iskolában feltűnt a rajzkészsége, építési rajzolónak ment, előbb Aradra *Halmi* Andor építész irodájába (ekkor 14 éves volt), majd öt év után *Lechner* Ödön irodájában dolgozott csaknem tizenkét éven át. Annnyira beletanult az építészetbe, hogy már önállóan is részt vett építészeti pályázatokon (szegedi gőzfürdő II. díj, szegedi kultúrpalota II. díj), ő készítette a szegedi ügyvédi kamara házának terveit is. Bár így meg lett volna a remény arra, hogy építési munkásságával biztosíthatja magának a megélhetést, mégis elhagyta ezt a pályát, mert egyre fokozódott a vonzalma a festészethez. Münchenbe ment tehát megtakarított garasaival és ott az akadémián (1898—1902) szorgalmas tanulmányokat végzett *Heinrich Zügel* vezetése mellett, részben mint Szeged város stipendistája. Ekkor hazajött és (1903—1907) *Benczer* Gyula mesteriskolájában folytatata tanulmányait és festette képeit, amelyeket szorgalmasan elküldözgetett a buJapesti kiállításokra. A mesteriskola elvégzése után állandó lakója lett a szolnoki művésztelepnek s egyideig ott nyaranként állatfestésre oktatta a Képzőművészeti Főiskola szolnoki ösztöndíjas növendékeit. Bár a Múcsarnokba minden évben küldött néhány képet, olykor egész sorozatokat, mégis annyi munkája gyűlt össze, hogy azokat gyűjteményesen is bemutatathatta Budapesten (1905, 1908, 1917, 1922, 1930). Szorgalmas életét egy jelentéktelenné látszó, de csakhamar elmergesedett baj oltotta ki a szolnoki művésztelepen, november 18-án. Temetését maga Szolnok város és a Művésztelep rendezte november 20-án, a város közönsége színe-javának részvétele mellett.

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

PAULSEN PÉTER: MAGYARORSZAGI VIKING-LELETEK. *Archaeologia Hungarica* XII, Budapest, 1933. 4°, 58 lap, 14 táblával és 13 szövegképpel. Még a világháború előtt érdekes leletet hozott fel a kotrógép Buda alatt a Dunából, majdnem fél méter hosszú vaslándzasavéget, melynek arannyal borított kópúje különös, magyar földön ismer-

etlen díszítésével már előee elárulta a darab északi eredetét. Hasonló lándzsa került elő a honfoglalás egyik magyar vitézének a sírjából is, de az nincs díszítve, bizonyára harci fegyver volt, míg ez hatalmi jelvény, insignum. A kópü két-két szélesebb oldalán (2 és 4) geometrikus elemek, a keskenyebbeken (1 és 3) növényi ornamentumok, az egyoldalú

akanthusz, szerepelnek. A darab készülése helyére és korára Paulsen Péter, a kieli múzeum tudós öre biztos eredményt tudott megállapítani, mely nagyjában összegezve a következő: hasonló tausirozszerű lándzsavégek, melyek azonban ezüsttel vannak borítva, főleg Svéd-, Finn- és a balti országokban, ritkábban Németországban, Norvégiában, Dániában és szórányosan Angliában kerültek elő. Ezek az országok abban az időben vikingekkel voltak megszállva, Németország kivételével, mely azonban házassági kapcsolatok révén tartott fenn szoros érintkezést az északi királyságokkal. Ezeknek az országoknak középpontjába, az akkor virágkorát élő Gotland szigetére kell tenni e lándzsák készülési helyét, a koruk meg minden bizonnyal a XI. század első fele.

Ebben az időben a lándzsza igen nagy szerepet játszott a királyok hatalmi jelvényei között, így a magyar történelemben jelentősége versenyzett a szent koronával is. Hogy a budapesti lándzsza Szent István alatt, vagy utódai uralkodásakor került-e Magyarországra, nehéz eldönteni, de figyelembe kell vennünk, hogy Szent Istvánnak tulajdonítják a prágai dóm kincstárában lévő, hasonlóan északi, viking készítményű kardot. A kardnak különösen könnyű a pengéje, a markolat ellenzője pedig csontból készült. Emiatt szintén nem tarthatjuk harci fegyvernek, hanem mint a lándzsza, ez is hatalmi jelvény volt; díszkard, melyet a király audienciákon és egyéb ünnepélyes alkalmakkor, mint insignumot tartott a kezében. Ilyen kardra jó ábrázolást találunk a Caedmon kéziratban. A kard Jütlandon, a mai Dánia területén készülhetett a X. század végén, vagy a XI. század legelején. Hasonló viking kardok nagy számmal kerültek elő Magyarországon.

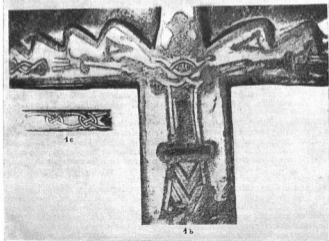
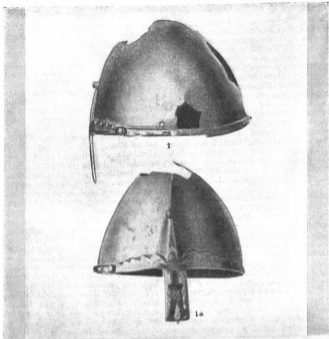
Szent István kardjával együtt őriznek egy sisakot is, melyet a hagyomány Szent Vencelnek tulajdonít. A sisak bronzlemezből van kovacsolva. Az orrvédő és az alsó szegelezőszalag vastagabb és külön vannak föl-szegezve. Az orrvédőn a fölfeszített Krisztust láthatjuk. Ez a darab is Gotlandon készült, 1000 körül. Mivel Szent Vencel már 929-ben meghalt, természetesen nem lehet személyéhez kapcsolni ezt az ereklyét. Valószínűleg a karddal és a lándzsával együtt ez a sisak szintén Szent István tulajdonához tartozott.

A hatalmas viking királyságok, amelyek mint két hatalmas kar ölelték át Európát Oroszországon és a nyugati országokon keresztül, igen élénk politikai és gazdasági kapcsolatokat tartottak fenn Magyarországgal. Erre vallanak a magyarországi viking leletek és északon, Svédországban és az oda vezető víziutak mentén előkerült kora Árpád-kori magyar pénzleletek.

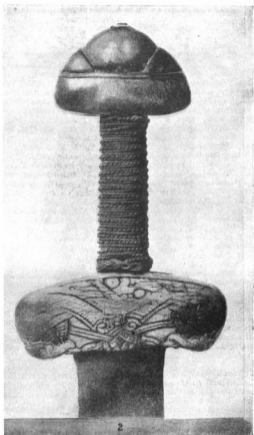
A honfoglaló magyarság már Lebédiában is szoros gazdasági kapcsolatban állott a vikingekkel, közvetítője volt a bizánci és főleg az arabokkal fentartott kereskedői forgalmuknak. Hogy ezek a kapcsolatok még a honfoglalás után is folytatódtak, arra jó bizonyítékok ezek a viking királyi tárgyak és a vezérek korabeli sírokból előkerülő arab dírbemek.

A gazdasági és politikai fellendülések magukkal emelik a kultúrának szintjét is. Európa területének felén uralkodó vikingeknek a művészete a bizáncival együtt vezető helyen állott. Nagysága nem monumentális alkotásokban nyilvánult meg, sem pedig alkotásainak nagy számában. Ez a művészet, mint általában az északi művészetek — ez a fogalom Ázsiára és Európára egyaránt vonatkozik — díszítő, ornamentális művészet volt. Használati tárgyakat: hajókat, fegyvereket, ruhákat, vitorlákat; ékszereket és sírköveket használt fel művészi tevékenysége anyagául. Ornamentikája megozlik a növényi és állati elemek között. Így a budapesti lándzsza díszje a jellegzetes akanthusz, míg a Szent István-kard ellenzőjét egymással szembenálló madárfejek borítják. Ezeket át meg át fonják hurkokkal és szervesen hullámzó szalagfonadékokkal. Az állat teste és folyamatok alatt mindinkább felbomlik részévé; két állat, vagy egész állatsor kapcsolódik össze, az első látásra majd felismerhetetlenségig kombinálva. Ugyanaz a stílusfolyamat ismétlődik, mely a VI—VII. századokban fejlődött ki és a IX. században éppen a viking művészet terjedő ereje következtében halt el. (Ezt a stílusfolyamatot rendszerezője, Salin után, Salin I—III. stílusnak nevezzük.) Ez a minden elemet stilizáló művészet nem tűr zárt, egységes ábrázolást. A legjobb példákat erre a délről feljutó keresztre feszített Krisztus ábrázolások északi változatai nyújtják. Nézzük meg csak a Szent Vencel-sisak orrvédőjének Krisztus alakját. A feszület egyáltalában nincs jelölve. A két csuklón és a mellén a szokásos hurkok és szalagok fonódnak át. A törzs és a lábak elvesztik testiségüket, mértani felületekké válnak, az igen kedvelt nielő alkalmazására. Hogy vajon a darab a már északon is terjedő kereszténység szimbolikájában született-e meg, vagy pedig egyszerűen, mint egy délen igen elterjedt ábrázolás kiülő, lélektelen átvételéről van-e szó, nem lehet eldönteni.

A vikingművészet e királyi tárgyak koráig, a XI. századig, már megtette fejlődésének nagyobbik szakaszát. A belső csíráit az ősi skandináv ornamentika szigorú formái és szerkezeti világában és abban a művészeti magban lehet megjelölni, amit északi művészetnek neveznek (ez a megjelölés Strzygowskitól való). „Északi” itt nem

AZ U. N. SZT. VENCZEL-SISAK, A PRAGAI DÓM KINCSTARÁBAN

A PRÁGAI SZENT ISTVÁN-KARD

csupán a milieue értelmében vett földrajzi tájat jelöl, hanem inkább belső és külső szemléleti különbséget „dél”-lel szemben.

Az eurázsiai művészeteket ugyanis két nagy csoportba lehet osztani. Az első, a déli csoportba tartoznak az egyiptomi, a különböző kisázsiai, a görög, az etruszk művészetek. A második az a belsőázsiai eredetű művészet, mely a szkiták és a kínaiak révén terjedt el Eurázsia északi részén. Míg az előbbi monumentális művészeti alkotásokra törekedett és ábrázoláskörébe az embert is belevette, addig a másik kör főleg kislasz-tikával, használati tárgyakkal és ékszereknek gazdag díszítésével foglalkozott. Azok a művészetek, melyek nincsenek e két csoportba osztva, vagy másodlagos fejlődésűek, vagy pedig a jelleg alapján mindkét csoportba egyaránt tartoznak; ilyen például az asszír-babiloniai, majd a perzsa művészet. Az első csoportnak földrajzi helye a Földközi-tenger vidéké, innen csap át később Indiába. Természetesen „észak” és „dél” hat egymásra, elemeket cserélnek, de a lényegük csak a középkor közepén változik meg.

Az északi művészet Európában hatását először a krétai és mykénei művészetekben érezeti. A szkiták Kr. e. VII. századi vándorlásával megszállja Nyugat-Európát. A későbbi, szarmata névvel jelzett fejlődési fokából született meg a germán állatstílus. Újabb belsőázsiai hullámot hozott az avar nép. Az izlám terjeszkedése előtti Egyiptom művészete, a kopt művészet is a csoportjukhoz tartozott. Innen vizet át az elemet a szerzetesek Írországra, amelynek elfoglalása után a hódító vikingek, mivel ez megfelelt az állatstílusuk világának, nagy örömmel vették át.

Az északi művészet legfontosabb nyersanyaga a fa. Csak a norvégiai Oseberg hajóra (ezt a rendkívül fontoságú műemléket az egyik közeli számban mutathatom be) és a mongoliai fafaragásokra kell hivatkoznom. A fémöntvényeknek mintáit is fában model-lálják meg.

Viking művészetről csak a IX. század eleje óta beszélhetünk. Attól az időtől kezdve rohamosan terjed el északon. Az itt bemutatott három darab a második virágkorban készült. Ezen túl már csak egy fejlődési fok következett, az urnesi stílus, mikor templomot díszítettek e darabok fel-nagyított díszivel.

A viking művészet az akkor még gyakorlatban lévő északi rokon művészetekkel, a honfoglaló magyar és részben idetartozó izláméval utolsó roham volt a Földközi-tenger kultúrája ellen. Ebben a harcban azonban el kellett buknia, mert a kereszténység által egységbe kovácsolt Dél- és Nyugat-Európát, még a klasszikus kultúra hagyomá-

nyai is támogatták. Ma látjuk csak, hogy a hare áldozata, az északi művészet bukása, igen fájdalmas veszteség volt, amit a déli művészet későbbi virágzása, a renaissance és barokk stb. nem tudnak pótolni.

Igen figyelemre méltó a könyv külső megjelentetése és a gazdag képanyaga. A szöveg teljes terjedelmében magyarul és németül jelent meg, ami igen hasznos szolgálatot tesz a magyar kultúra jó hírének.

Horváth Tibor

LONDON. Az angol főváros nyárvégi kiállításai közül különösen két jelentékeny bemutató emelkedett ki. A Burlington Fine Arts Club japáni rajzokból és fametszetekből rendezett nagyszabású kiállítást, amelyen elsősorban a nagy angol magángyűjtemények anyaga került bemutatásra. A kiállításon különösen Harunobu, Hokusai és Hiroshige lapjaiból szerepeltek nagy sorozatok. — A Tate Gallery Edward Burne-Jonesnak, a preraffaeliták követőjének műveiből rendezett retrospektív kiállítást, a művész születésének százéves fordulójára alkalmából. A kiállítástól, amelynek meglepetésszerűen nagy sikere volt, most Burne-Jones művészetének ártértékeltését várja az angol kritika.

MILANO. A milánói Castello Sforzesco-ban levő nagy városi múzeum gyűjteményeit, különösen azokat a termeket, amelyek az ú. n. Corte Ducale körül fekszenek, teljesen átrendezik. Eddig az antik és középkori plasztikát tartalmazó földszinti helyiségek, valamint az első emelet iparművészeti anyagot tartalmazó terméinek átalakítását, dekorálását és rendezését fejezték be s rövidesen sor kerül a képgyűjtemény új felállítására is. Új, modern követelményeknek megfelelő katalógusok kiadását is tervbevétték: közülük eddig a porcellán-gyűjtemény katalógusa jelent meg. A rendezési és átalakítási munkálatokat a Castello Sforzesco igazgatója, Giorgio Nicodemi vezeti.

PRAGA. Dürer híres, Velencében készült Mária-képét, amely az ú. n. Rosenkranzfest-et ábrázolja s amely eddig a prágai Strachovkolostor birtokában volt; megvette a cseh állam.

Felölts szerkesztő: Dr. Majovszky Pál

Főmunkatárs: Dr. Lázár Béla

Segéd szerkesztő: Dr. Péter András

Kiadó: Ormos György

Magyar Művészet. 1933. 12. szám

Szerkesztőbdg: VII., Erzsébet-körút 7. I.
